

Si la senyora fos falsa...

Robada el 1911, estigué dos anys i tres mesos desapareguda, i des d'aleshores s'ha especulat amb la possibilitat que la 'Mona Lisa' del Louvre no sigui l'original de Leonardo da Vinci.

Era un dimarts. 22 d'agost de 1911. París. El museu del Louvre es disposava a viure una nova jornada. A les deu del matí els porters obriren i els bidells se situaven en els seus llocs per rebre els visitants. Un dels primers era sempre el mateix des d'unes setmanes enrere: Louis Bérout, un pintor que feia de copista de grans obres. La que copiava en aquell moment era la de Leonardo da Vinci coneguda a França com *La Joconde* i a Itàlia com *La Gioconda* en italià, que vol dir 'l'alegre' en català. El nom li prové del misteriós somriure de la dama pintada que, segons molts experts, fou l'esposa de Francesco Bartolomeo de Giocondo, que nomia Lisa Gherardini: la Mona (o senyora en italià antic) Lisa. Una meravellosa obra d'art a l'estil *sfumato*, característic de Leonardo.

Aquell dia Bérout entrà en el museu, saludà els porters, els bidells i quan es disposava a començar la feina s'adonà que la *Mona Lisa* no hi era. Demanà a un bidell què passava. Li contestà que probablement l'havien despenjada per portar-la a l'estudi de fotografia. Però no. Ningú sabia on era el quadre, la fama del qual, fins aquell moment, no traspassava els ambients de pintors i estudiosos de l'art.

En comprovar que ningú sabia on era, el director cridà la policia. Eren les onze del matí. Seixanta agents arribaren, envoltaren el museu, el registraren pertot. Res. *La Joconde*, l'havien robada.

El robatori

L'italià, Vincenzo Peruggia, un fuster de 30 anys, que havia fet feina al museu durant un any, fou el lladre. Segons contà quan va ser detingut dos anys més tard, el dia anterior, dilluns, el dia que el museu tancava, anà a les 7.30 cap al Louvre. A pesar que ja no hi treballava, es féu passar per un operari i els guardes el deixaren passar. Entrà, es dirigí cap a l'anomenat saló Carré, on s'exposava la *Mona Lisa*, la despenjà, llevà el marc i el vidre, cobrí la pintura amb una tela blanca i baixà. Trobà la porta tancada però, un altre operari li va obrir. Així va sortir. Eren les 8 del matí.

Durant dos anys i tres mesos el quadre estigué desaparegut. En aquest temps una gernació anava cada dia a veure l'espai buit que havia deixat a la paret del museu. El robatori la convertí en una obra famosa a França i a tot el món. Tothom la donava per perduda.

El 29 de novembre de 1913, però, arribà una carta des de París a un marxant d'art de Florència, signada per Leonardo, en la qual se li ofería la compra de la *Gioconda*. No hi féu gens de cas. No obstant, al cap d'unes hores s'hi repensà. Rellégia la carta i, com que havia de veure el seu amic i director del museu Galeria dels Uffizzi li ho comentà, el qual li aconsellà que contestés "per si un cas..." Així ho va fer.

Envia una carta al misteriós Leonardo convidant-lo a visitar Florència i parlar del negoci. El lladre acceptà. Viatjà i s'allotjà en una modest hotel de la ciutat italiana. L'endemà arribaren a la seva habitació el galerista i el director del museu. Quan tot dos veren l'obra, amb les clivelles a la pintura degudes al pas del temps, quedaren muts de la sorpresa. Pareixia l'autèntica. Asseguraren a Peruggia que acceptaven el tracte econòmic però que primer havien de portar la pintura al museu Uffizzi i llavors li pagarien. Acceptà. Sortiren de l'hotel, avisaren els *carabinieri* i una patrulla armada detingué pocs minuts després el lladre. Fou condemnat a un any i quinze dies de presó. Durant el judici assegurà que era un nacionalista italià i que ho havia fet "per retornar a Itàlia el que Napoleó ens va robar". En realitat la *Gioconda* sortí d'Itàlia a principis del segle XVI, quan el rei Francesc I de França la comprà, tres-cents anys abans que Napoleó l'envaís i l'espoliés de tot l'art que va trobar.

L'anècdota de Peruggia, que es pensava que el quadre havia estat robat pel famós emperador francès, s'avenia

Dalt, fotografies policials de Vincenzo Peruggia, el nacionalista italià que assegurà haver robat la *Gioconda* per "patriotisme" i que fou detingut a Florència.

El buit de la paret on havia estat penjada es convertí en objecte de pelegrinatge per milers i milers de persones durant el temps que l'obra estigué desapareguda. La premsa destacà el robatori de la *Mona Lisa* i per aquest motiu l'obra es féu molt més famosa del que havia estat fins aleshores.

amb tota la desbaratada versió oficial, i seva, del robatori: així com entrà i sortí del Louvre, com robà l'obra, fins i tot la manera com fou detingut... tot plegat féu malpensar molta gent.

Copiada

Les sospites tenien raó de ser. Durant el judici Peruggia acceptà que inicialment, a banda dels "per motius patriòtics", la idea l'hi havia donat un estafador a canvi de la promesa de "molts doblers" que mai es concretaren. El tribunal trobà que no existia "cap indicati" sobre la participació de més gent.

Un periodista estatunidenc, Karl Decker, publicà el 1931 un llibre sobre Eduardo Valfierno, un argentí que es feia dir així, que s'havia dedicat tota la vida a l'estafa i que assegurà que fou el cervell del robatori de la *Mona Lisa*. Segons explicà, al contrari del que digué el tribunal, tot fou molt ben pensat i executat, i Peruggia un simple peó.

L'autor del llibre conegué Valfierno a Los Angeles, on vivia des de 1913. Se li acostà per contar-li la seva vida, ja que sabia que moriria en breu termini. Li narrà les seves estafes a multitud d'estrelles del cine de Hollywood i com havia planejat i executat el robatori de la *Gioconda*. Explicà que el 1910 entrà en contracte amb un pintor francès anomenat Yves Chaudron, especialitzat en falsificacions d'obres del Renaixement, amb el qual ideà l'operació. Enlluernaren Peruggia amb molts de diners que no li pagaren, l'italià féu la feina bruta i mantingué dos anys i tres mesos el quadre amagat. Durant aquest temps Chaudron en va fer sis còpies exactes –sobre fusta antiga, amb tots els elements propis de l'època en què fou pintada l'obra– i Valfierno les va vendre posteriorment per 300.000 dòlars cada peça a cinc col·leccionistes estatunidencs i a un de brasiler.

A pesar que la història contada en el llibre de Decker podria semblar increïble, no ho era menys que la de Peruggia. Però, a més, el periodista contrastà determinades dades molt concretes, com la identitat dels estafats amb les *mona lises* falses i d'altres relacionades amb operacions per l'estil a costa d'estrelles del cine, i totes coincidiren. La versió que li donà l'estafador argentí semblava del tot correcta. I una altra dada prou eloqüent: quan morí tenia una gran fortuna –entre efectius, valors i propietats arribava a més de 50 milions de dòlars– tal com havia dit al periodista.

A partir del testimoni de Valfierno es va especular amb el fet que l'obra que es penjà novament al Louvre, tres mesos després de ser recuperada a Florència, no era altra cosa que una còpia de Chaudron.

L'any 2012, el famós lladre d'obres art conegut com Erik el Belga –nascut com a René Alphonse van den Berghe– el qual viu a Màlaga, declarà a *La Vanguardia* –el 13 de març– que ell sabia que en efecte el quadre exposat al Louvre no és l'original. Que es tracta d'una mera còpia feta durant el famós robatori i que la vertadera *Mona Lisa* és a Itàlia, en una casa particular, la d'uns aristòcrates descendents de la família Giocondo. ●